

Dirk Zwart: Boven jezelf uit zingen – kerkmuzikaal dagboek

In het voorjaar verscheen *Boven jezelf uit zingen, een kerkmuzikaal dagboek* van Dirk Zwart. Het dagboek bevat over het jaar 2009 “een verslag van wederwaardigheden en gedachtevorming op kerkmuzikaal gebied”, zoals de achterflaptekst meldt.

Wie Dirk Zwart via publicaties en/of lezingen kent, weet dat hij er uitgesproken meningen op na houdt en dat hij bepaald niet bang is die helder en stevig over het voetlicht te brengen. Dat getuigt van lef in een tijd waarin velen hun opvattingen eenzijdig laten inspireren door ‘de boel bij elkaar houden’, ‘elkaar de ruimte geven’ en ‘het is nu eenmaal de praktijk die je niet meer tegenhoudt’. Daardoor komt een serieuze doordenking van vraagstukken niet van de grond en blijven discussies akelig oppervlakkig.

In de pers werd de aandacht voor dit boek tot nu toe helaas overheerst door discussies over vermeende denigrerende uitlatingen van Zwart over muziek van anderen. In het *Reformatorisch Dagblad* en op de website van deze krant heeft Dirk Zwart met Marco den Toom, één van de ‘slachtoffers’, hierover uitgebreid de degen gekruist. Die discussie heeft weer bewezen dat twee mensen beiden met christelijk-religieuze muziek bezig kunnen zijn, maar toch in totaal andere werelden blijken te kunnen leven en te werken. Dat heeft volgens mij niet primair met muzikale smaak en voorkeuren te maken, maar veeleer met muzikale waarden en normen die in belangrijke mate (dus niet: uitsluitend) bepaald worden door zaken die op het gebied van theologie en vroomheid liggen. De aandachtige lezer vindt in *Boven jezelf uit zingen* geregeld uitspraken waaruit geconcludeerd kan worden dat Zwarts visie op kerkmuziek nauwe relaties heeft met zijn geloofsopvattingen. Bijvoorbeeld: “Alleen heb ik een godsbeeld, waar andere muziek bij past” (pag. 19), of: wanneer hij (wat mij betreft: terecht!) de ‘verplating’ van de kerkdienst aan de kaak stelt, dan blijkt daaruit zijn visie op liturgie die niet zozeer ingegeven is door Zwarts smaak als wel door zijn theologische principes.

Dergelijke relaties zijn ook aanwezig bij anderen wiens muzikale activiteiten Zwart soms fors bekritiseert. Op diverse plaatsen in zijn dagboek uit hij stevige kritiek op de zogeheten reformatische muziekcultuur, waarvan Marco den Toom exponent is. Ik herken en erken die kritiek. Maar tegelijk besef ik: zoals de bevindelijk-gereformeerde (in diverse gradaties) wereld zijn eigen geloofstaal heeft, zo heeft die wereld ook zijn eigen muzikale ‘taal’ waarmee ‘boodschappen’ overgedragen en begrepen worden. Veel minder dan Zwart heb ik daarom behoefte om over de muzikale, artistieke tekorten in de refo-cultuur in discussie te gaan: het levert per saldo weinig tot niets op, zoals de weblog-discussie op de site van het *Reformatorisch Dagblad* m.i. opnieuw aantoonde.

Overigens deel ik met Dirk Zwart wel de irritatie die hij in zijn weblog formuleert over het feit dat men vanuit die wereld kritiek vrijwel altijd denkt te kunnen pareren door het scheppen van populistische en onware tegenstellingen tussen ‘elitair’ en ‘volks’, ‘kunst’ versus ‘geloof/evangelisatie’, elitaire kerkmusici/kerkmuzikale verenigingen versus musici die met hun muziek dienstbaar (willen) zijn aan de gelovigen. Zulke schijn tegenstellingen bewijzen m.i. eens te meer dat de discussie aan verdieping moet winnen door er basale vraagstukken met betrekking tot geloof, kunst en liturgie serieus bij te betrekken.

Terug naar het boek: het dagboek biedt een bonte mengeling van verslagen, korte citaten van anderen, losse gedachten en zakelijke mededelingen tot meer uitgebreide gedeelten waarin Zwart zijn kerkmuzikaal

zijkale opvattingen ontvouwt of visies van anderen citeert. De beschrijvingen van zijn werkzaamheden voor bijvoorbeeld zijn Stichting Nieuwe Kerkmuziek, het project Liedboek 2012 (waar Zwart lid is van een werkgroep) en de redactie van *Eredienstvaardig*, zijn leuk om te lezen. Hetzelfde geldt voor verslagen van kerkmuzikale evenementen. Wie het boek leest, krijgt een aardig beeld van het huidige kerkmuzikale landschap in Nederland en van wat zich daar zoal afspeelt.

De (blijvende) waarde van het boek vind ik echter vooral liggen in de reflecterende en opiniërende gedeelten. Dat was een reden om het dagboek te beginnen, zo lees ik aan het begin van het boek. Daar schrijft Zwart dat hij iemand is die “het beste denkt via het schrijven, het helpt me bij reflectie en meningsvorming, bij het zoeken naar de juiste richting.”

In die zoektocht probeert Zwart zijn lezers mee te nemen, ook daar waar hij bijvoorbeeld herhaaldelijk forse kritiek uit op het project *Psalmen van Nu* en op *Opwekkingsliederen*. Niet iedereen zal gelukkig zijn dat deze kritische kanttekeningen meermalen bij dit liedrepertoire geplaatst worden. En natuurlijk mag men met Zwart van mening verschillen, maar confronteer je wel eerst met zijn argumentatie, want slechts op die manier komen we met onze liturgische en kerkmuzikale discussies iets verder. Dat geldt ook voor andere zaken die keer op keer ter sprake komen in het dagboek, zoals vragen omtrent ‘kwaliteit’ en wie bepalen kan en mag of iets kwaliteit heeft. Uiteraard kan men alles wat Dirk Zwart daarover te berde brengt afserveren als elitaire en onrealistische kletsboek van een gefrustreerd kerkmusicus. Dat zou m.i. ervan getuigen dat men de volwassenheid nog niet bereikt heeft om daadwerkelijk een inhoudelijk gesprek te hebben over wezenlijke zaken die de lof op God van de lofzingerende gemeente betreffen. Samengevat: degenen die niet bang zijn om gepeperde uitspraken, ongezouten kritiek en pittige meningen voorgeschoteld te krijgen, moeten dit boek zeker verslinden: voedzaam voedsel voor mensen die boven zichzelf uit willen nadenken.

Jan Smelik

N.a.v. Dirk Zwart - *Boven jezelf uit zingen. Kerkmuzikaal dagboek*. Uitgeverij Merweboek, 256 blz. Prijs: € 17,90
www.dirkzwart.com